

# Výskum dejín knižnej kultúry v Kabinete retrospektívnej bibliografie

Kabinet retrospektívnej bibliografie UKB



**Mgr. Bronislava Svobodová**  
**Mgr. Petronela Bulková**

# O čom budeme hovoriť

- Dejiny knižnej kultúry
- Retrospektívna bibliografia
- Kabinet retrospektívnej bibliografie
- Almanachy, ročenky, zborníky
- Pramene k dejinám vedy
- Výročné správy škôl
- Katalóg slovacikálnych tlačí
- Záver



# Dejiny knižnej kultúry

- spoločenskovedná disciplína
- Predmet výskumu:  
***kniha*** - jej funkcie a význam v spoločnosti v kontexte historického vývoja
- čiastkové, vzájomne súvisiace disciplíny:
  - náuka o rukopisoch (kodikológia)
  - inkunábulistika
  - dejiny kníhtlačiarstva
  - dejiny vydavateľstva
  - dejiny knižníc
  - dejiny knižného obchodu
  - dejiny čitateľstva (recepcie)
  - dejiny cenzúry
  - dejiny knižnej ilustrácie



Výsledky výskumov daných oblastí sú prezentované na domácich aj medzinárodných fórach



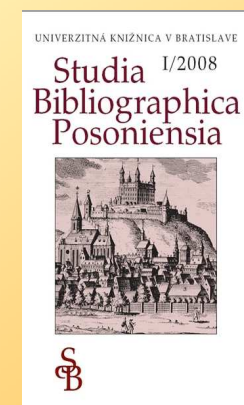
# Retrospektívna bibliografia

- Patrí medzi základné pojmy knižnej kultúry a informačnej vedy
- veda zameraná na komunikáciu *bibliografických informácií o dokumentoch*
  - ❖ Súbežná
  - ❖ **Retrospektívna**
    - pokrýva tie dokumenty, ktoré nespracovala súbežná bibliografia, alebo tie, ktoré vznikli v období, kedy súbežná bibliografia ešte neexistovala
    - fakt vydania sprístupňuje odatočne
    - ústredný predmet výskumu – tzv. „**slovacikálne dokumenty**“
    - vytvára sa zväčša na základe heuristiky (doma aj v zahraničí)
    - výsledok : *bibliografické súpisy, bibliografické databázy*
    - využitie : široké spektrum vedecko-výskumnej činnosti najmä v oblasti humanitných, ale i prírodných vied, skúmanie dejín vied.

***Integrácia retrospektívnej bibliografie s výskumom dejín knižnej kultúry (1986)***

# Kabinet retrospektívnej bibliografie

- **Odborné pracovisko** Univerzitetnej knižnice v Bratislave
- V rámci systému Slovenskej národnej bibliografie sa podieľa na vytváraní generálnej bázy údajov slovacikálnych dokumentov a výskume jednotlivých aspektov dejín knižnej kultúry
- Špecializácia : výskum a bibliografické spracúvanie druhu seriálových dokumentov – tzv. „**nepravých periodík**“ (od r. 1701) na **súpisovej i rozpisovej úrovni**.
- **Rozpracované úlohy:**
  - *Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov – obdobie 1701 – 1918*
  - *Bibliografia článkov zo slovenských a inorečových správ škôl z územia Slovenska – 1701 – 1952/53*
  - *Katalóg slovacikálnych tlačí UKB do roku 1918*
- **Iné aktivity:**
  - konzultačno-informačné služby, prednášková činnosť na súvisiacich seminároch, publikovanie aktuálnych poznatkov, prezentácia a propagácia národného kultúrneho dedičstva formou výstav a odborných podujatí
  - odborný zborník **[Studia Bibliographica Posoniensia](#)**





# Výsledky výskumu ARZ

## **Almanachy, ročenky, zborníky**

### **Publikované výstupy**

- o Provizórny súpis almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku v rokoch 1701-1965. Bratislava : Univerzitná knižnica, 1983. 268 s.
- o - Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1919-1944. Martin: Matica slovenská, 1991. 296 s.
- o - Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1945-1965. Martin: Matica slovenská, 1995. 430 s.

### **Elektronické databázy**

### **E-verzia bibliografie almanachov, ročeniek a zborníkov 1701-1918**

# Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov 1701 – 1918



## Almanachy, ročenky, zborníky

zaujímavé pramene pre historický výskum v rôznych sférach spoločenských a prírodných vied

- Široký tematický i provenienčný diapazón materiálu
- Bohatý informačný potenciál

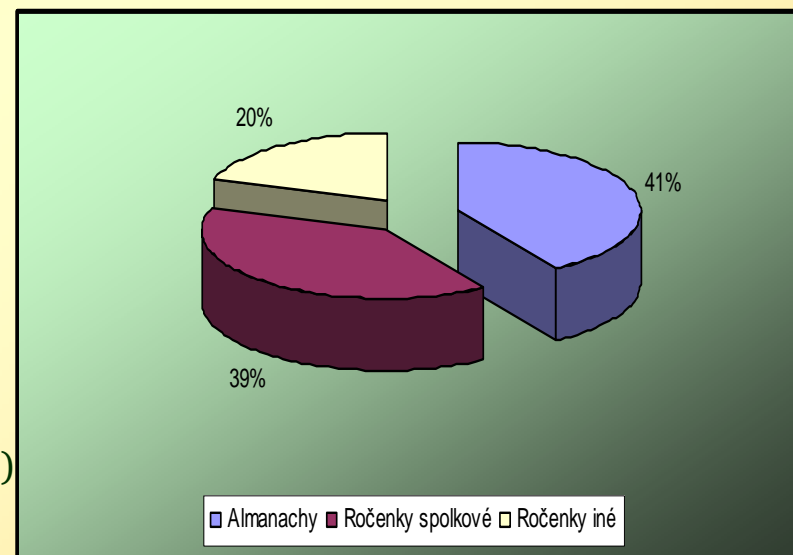
## Spracovávanie:

- ❖ Popis **titulu** ako celku (viac ako 180 titulov) a jeho jednotlivých ročníkov
- ❖ Analytický rozpis – **články**

## Analýzy a charakteristiky materiálu:

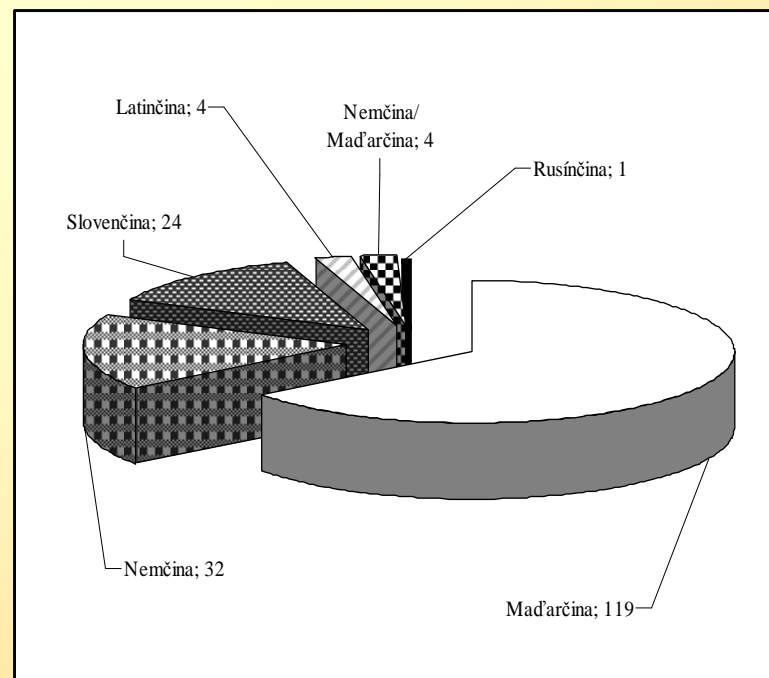
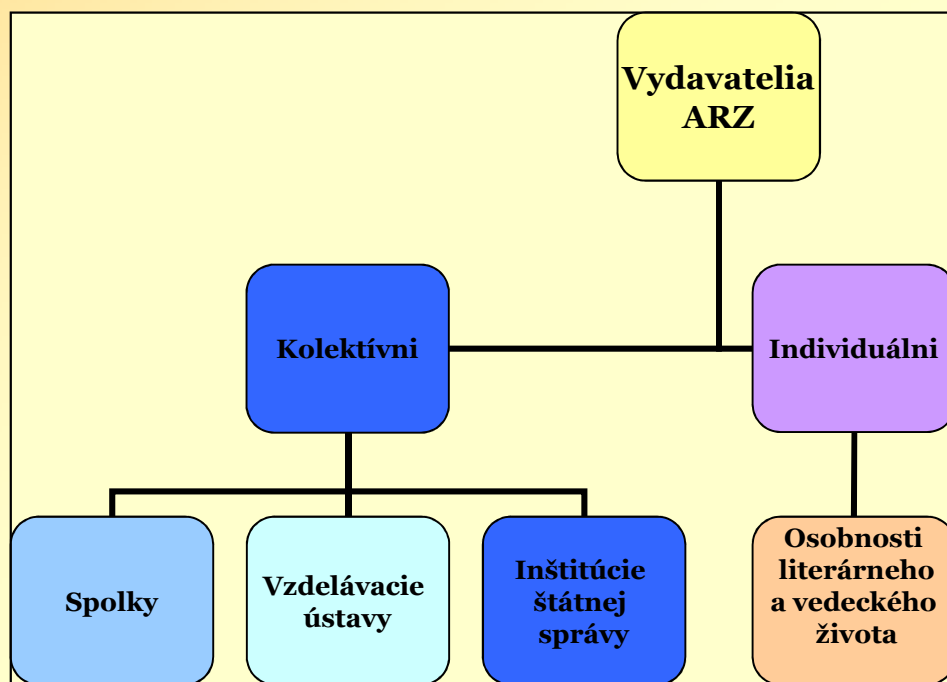
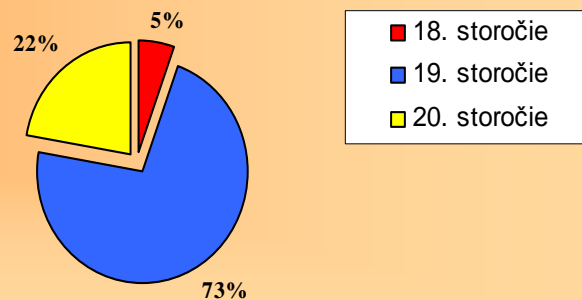
- ❖ Hľadisko slovacity (jazykové, územné, vydavateľské)
- ❖ Vydavateľská a typografická
- ❖ Chronologická
- ❖ Jazyková
- ❖ Typologicko-obsahová

## Typologické rozdelenie



# Grafické vyjadrenie charakteristík súboru ARZ

Zastúpenie výskytu titulov  
v období 1701-1918

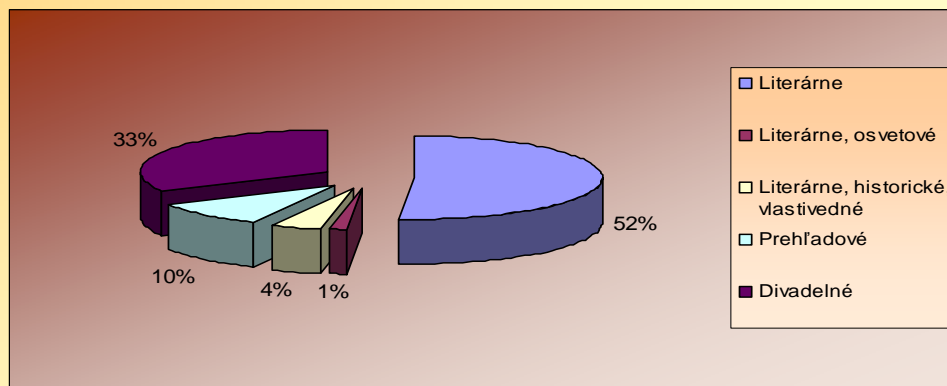




# Typologicko-obsahové charakteristiky súboru ARZ

## Almanachy

## Ročenky a zborníky



### Spolkové

Hospodárske

Hospodárske - školské

Cirkevné (mládežnícke, učiteľské)

História - archeológia - muzeológia

Dobročinné

Študentské, mládežnícke

Učiteľské

Spevácke

Prírodné vedy - lekárstvo - lekárnictvo

Šport

Osveta

Sociológia

Poľovníctvo

Baníctvo, hutníctvo

### Iné

Astronómia - meteorológia

Štatistika

Štátna správa

Lesníctvo

Aukčný katalóg

Profesné ročenky

Baníctvo, hutníctvo

Literárne, historické, cirkevné

Prehľadové

Cirkevné

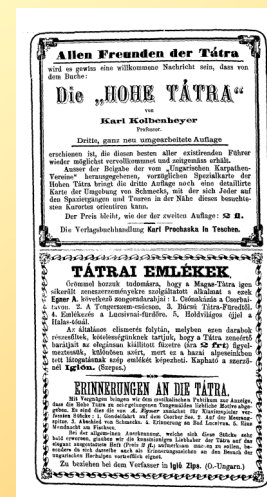
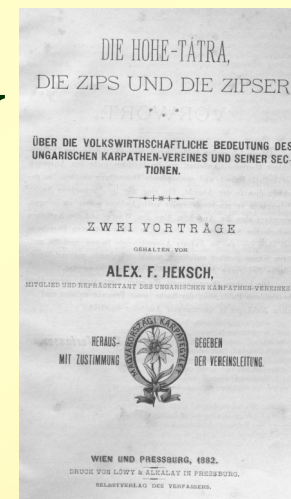
Školské, študentské

Technika

Hospodárstvo

# Pramene k dejinám vedy

- [Digitálna zbierka](#) Univerzitetnej knižnice v Bratislave
- Kabinet retrospektívnej bibliografie v spolupráci s Digitalizačným strediskom Univerzitetnej knižnice
- experimentálna alternatíva plnotextovej bibliografie
- Ciele :
  - Sprístupniť dokumenty rozptýlené vo viacerých knižniciach
  - vytvoriť virtuálny priestor pre výskum dejín vedy na Slovensku
- Testovacia fáza
- Plné texty vybraných ročeniek – v súčasnosti 550 digitalizovaných dokumentov





# Výročné správy škôl

- Primárny a autentický prameň pre výskum dejín školstva na Slovensku i konkrétnych škôl
- Typ **nepravého periodika**, poskytujúci súhrnné a prehľadové informácie o priebehu školského roka a o výsledkoch činnosti školy za uplynulý školský rok.
- Informačná a historicko-dokumentárna hodnota
- Rukopisná a tlačaná forma
- Dlhotrvejúca **tradícia vydávania** (17. – 1. pol. 20. stor.)
- Pôvodne **pozvánky** na slávnostné otvorenie školského roka, či verejné skúšky → ďalšie údaje: zoznamy žiakov, hodnotenie, profesori, zoznam predmetov, denný režim, poplatky, štipendiá, termíny prázdnin a sviatkov atď.
- Obsah a štruktúra ovplyvnené viacerými výnosmi:
  - 1849 - Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich** – unifikácia a pravidelné vydávanie VSŠ
  - Základný výnos (z r. 1921)** určoval povinnosť vydávať VSŠ pre stredné školy
  - 1938** – povinný názov „školská spáva“
  - polovica 50. rokov 20. storočia - prestali organizovane vychádzať

# Spracovanie výročných správ škôl

- Rozsiahla heuristika doma i v zahraničí
- Etapy spracovania vychádzajúce z vývoja vsš:
  1. **1701 – 1850** – spracovanie ukončené
  2. **1850 – 1918** – zatiaľ nespracované
  3. **1918/19 – 1952/53** – prebiehajúce spracovanie
- **Súpisová i rozpisová úroveň spracovania**
- Výsledky spracovania: knižné diela a elektronické databázy



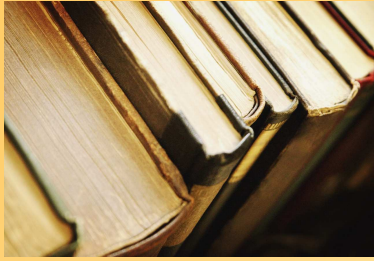
# Výsledky výskumu



## Publikované výstupy

- *Výročné správy škôl z územia Slovenska za roky 1701-1918 : provizórny súpis. Zv. 1. ; Zv. 2.* Želmíra Gešková, Tatiana Vančová. Bratislava : Univerzitná knižnica, 1985 – 1986.
- *Bibliografia výročných správ škôl z územia Slovenska za školské roky 1918/19-1952/53.* Želmíra Gešková, Ľubica Krišková. Martin : Matica slovenská, 1998. 780 s.
- *Bibliografia výročných správ škôl z územia Slovenska 1701-1850.* Ľubica Krišková. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave, 2006. 180 s.
- *Biografie vo výročných správach škôl z územia Slovenska za školské roky 1918/19-1952-53.* Želmíra Gešková. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave, 2009. 270 s.





# Výsledky výskumu II.

Elektronické databázy

Bibliografia výročných školských správ z územia Slovenska  
1701 – 1850

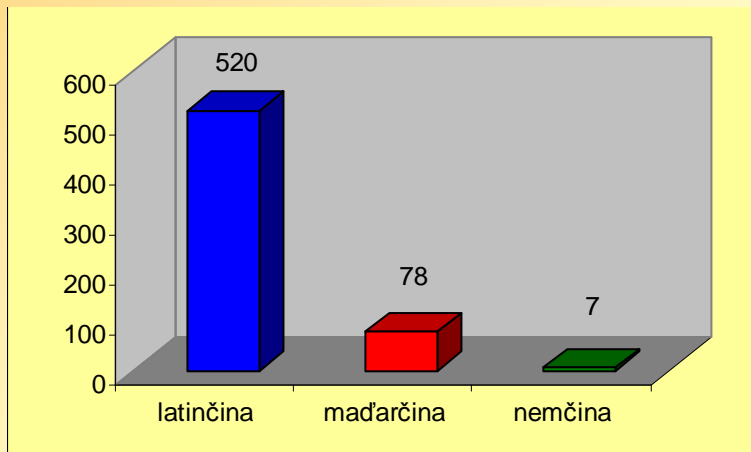
Bibliografia článkov vo výročných školských Správach 1918/19  
1952/53

Biografie vo výročných školských správach za r. 1918/19-1952/53



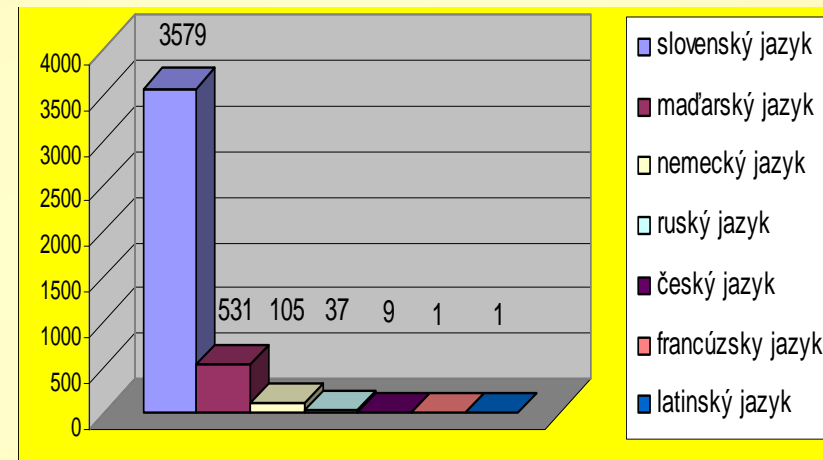
# Grafické vyjadrenie charakteristik súboru VSŠ

**Vsš 1701-1850: jazykové hľadisko**



- **605 ročníkov**
- **60 škôl, 33 lokalít**

**Vsš 1918-1953 : jazykové hľadisko**



- **4 243 ročníkov**
- **392 škôl, 99 lokalít**

# Katalóg slovacikálnych tlačí UKB do r. 1918

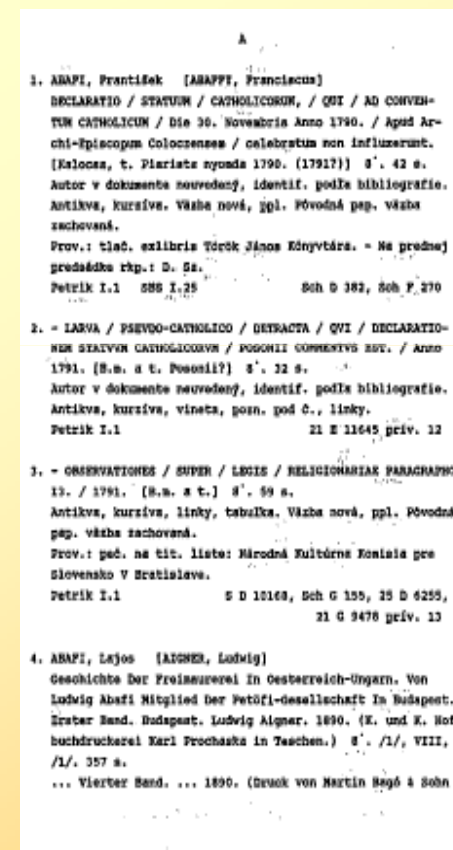
Katalóg slovacikálnych tlačí Univerzitnej knižnice v Bratislave do roku 1918 : (provizórny súpis). Jozef Telgársky, Zuzana Banská. Bratislava : Univerzitná knižnica, 1999-2003. - 8 zv.

## Cieľ

- vytvoriť **relatívne úplný súpis tlačených slovacík vo fondoch UKB** v období rokov 1501 – 1918 a poskytnúť tak ucelený pohľad na bohaté zbierky Univerzitnej knižnice v Bratislave
- jedinečná informačná hodnota, orientačná pomôcka pri výskume
- Sekundárne pramene a metóda „de visu“
- Obsahuje **viac ako 17 000 záznamov**

V súčasnosti prebieha práca na doplnkoch Katalógu zo sekundárnych prameňov – **doposiaľ viac ako 2000 doplnkov**

- Predpokladaný počet záznamov s doplnkami - 20.000 záznamov





**Ďakujeme za pozornost**